

Kako se izogniti negotovosti

Kako najti smisel v sodobni družbi

✍ Andreja Valič Zver

Mnogi nas vsakodnevno zasipajo s poročili o kriznih časih. Res je, vsi kazalniki, ki merijo blagostanje v družbi, se obračajo navzdol. Vse več je brezposelnih ljudi, ki živijo na robu revščine in prosijo za pomoč. Razmere v Sloveniji niso rožnate in morda nas najhujše še čaka. Kriza spreminja ljudi, njihove vrednote, odzive, razmišljanje, osmišljanje, čustvovanje. Tako stanje lahko vpliva tudi na družbene razmere, na družbeno strukturo. Ne smemo pozabiti, da so režimi, ki so najbolj teptali ljudi, zrasli ravno iz kriz. Ljudi, ki niso našli smisla svojega življenja, pa so spreminjali v patološka bitja, v številke, v zidake nove družbe in izvrševalce najbolj mračnih ukazov.

Dve sodobni težavi – družba tveganja in kriza

Sodobna družba je družba tveganja, angleško *risk society*. V času krize, ki ji je ta številka *Vzgoje* namenjena, je tveganje, ki je dokaj neprijetna družbena in zasebna okoliščina, še posebej pereče. Ljudje se nanj odzivajo na različne načine, predvsem pa se mu želijo izogniti in doseči nekakšno gotovost. A le-to težko dosežejo v normalnih, nekriznih okoliščinah, kaj šele v času krize. Vprašanje, kako preživeti krizo, bi torej želela osvetliti vsaj z dveh ravni – individualne in družbene.

Družba se bori proti samorazpadu (entropiji) oziroma za 'gotovost', ki

daje stabilnost, drugače kot posameznik. Najprej s pomočjo organizacij in institucij. Svoje skupnostno življenje organizira tako, da so ljudje ujeti v smiselno urejene institucionalne mreže. Ustvarja tudi ustanove, ki (morda malo grdo rečeno) 'proizvajajo' smi-

no jim avtoriteto pojasnjujejo, kaj je prav in kaj ne, kaj je dobro in kaj ne. Nekoč, ko je posameznik dobil 'usmeritve' od dveh ali treh inkulturacijskih dejavnikov, npr. Cerkev ali družine, je bilo lažje izbrati (pa še te so se običajno prekrivale). Danes, ko jih je na desetine

Foto: Matej Hožjan

sel. Kajti vsak posameznik mora biti opremljen z osnovnimi sposobnostmi, da sebe in svoje življenje osmišlja v nekem družbenem kontekstu. V sodobni družbi je takih družbenih dejavnikov, ki proizvajajo smisel, ogromno. Poleg šolskega sistema so to še mediji (vključno s sodobnimi, kot so internet, Twitter, Facebook), politični akterji, nevladne organizacije, cerkve in religije, pa tudi družina, vrstniki ipd. Mnogi menijo, da je ustvarjalcev smisla preveč in da se posameznik ne more znajti v poplavi 'evaluatorjev', to je tistih, ki v družbi z neko pridobljeno ali pripisa-

ali na stotine, je možnost za pravilno izbiro ustrezno majhna. Poleg tega so sekularizacijski procesi povzročili, da je vloga klasičnih religij vse manjša. To zlasti velja za našo, krščansko. To bo imelo za naš kulturno-civilizacijski krog v 21. stoletju velike geostrateške posledice.

Nebogljn posameznik v sodobni družbi, ki jo prežema globoka finančna, gospodarska, socialna, politična in moralna kriza, potrebuje s strani družbenih institucij jasna sporočila moralne oziroma etične vrednosti in jasne racionalne spodbude, kaj je

treba storiti, da se bo družba kmalu izvlekla iz krize. Družbeni sistem zato nagovarja posameznike, ki so moralna bitja. Sporočila, pa naj si prihajajo iz državnega ali civilnodružbenega okolja, morajo usmerjati vedenje ljudi k še večji solidarnosti, humanosti, k pomoči tistim, ki so potrebni pomoči. Stoletja in tisočletja je sistem solidarnosti temeljil na medsebojni pomoči ljudi, brez državne intervencije, ker je pač ni bilo. V sodobni družbi moramo preseči absolutni individualizem, ki ga zaznamujejo nenehno hlastenje za materialističnimi vrednotami, skrb za bančni račun, materialne koristi in nihilizem. V sodobnem času človek bolj kot materialni kruh, bolj kot državo potrebuje človeka. Bolj kot kadar koli v zgodovini.

Kljub temu pa mora sodobna država (to je politični del družbe) nagovoriti tudi posameznike kot državljane in državljanke, ki kot davkoplačevalci nosijo poleg pravic in svoboščin tudi odgovornosti, vključno s socialnimi. Brez socialne države bi bili mnogi posamezniki v veliko večji socialni krizi kot brez nje. Problem državne pomoči je danes v tem, da je država vse bolj šibka (ker je realni sektor ne more vzdrževati), zato je treba združevati vse oblike pomoči: poleg tiste, ki prihaja od države, tudi tisto, ki prihaja iz za to organiziranih humanitarnih in karitativnih organizacij civilne družbe, ter tisto, ki je po mojem mnenju najpomembnejša, to je osebna pomoč. Ta seveda ni mišljena le v materialnem smislu, ampak na mnoge druge načine.

“*Mnoge raziskave kažejo, da ljudje, ki imajo vero ali vsaj jasen vrednotni obrazec, ki jih usmerja pri delovanju in osmišljanju svojega življenja, lažje premagujejo turbulence sodobnega sveta, še posebej krizo. Zato posameznik potrebuje predvsem duhovni kruh.*”

V času krize ljudje padajo v različne situacije; mnogi jih razumejo kot brezizhodne. V takih razmerah pogosto posegajo po patoloških dejanjih, ko kaznujejo sebe ali druge.

Mnoge raziskave kažejo, da ljudje, ki imajo vero ali vsaj jasen vrednotni obrazec, ki jih usmerja pri delovanju in osmišljanju svojega življenja, lažje premagujejo turbulence sodobnega sveta, še posebej krizo. Zato posameznik potrebuje predvsem duhovni kruh.

Absolutno avtonomen posameznik – modernistična utopija?

Vera v t. i. avtonomnega in vsemogočnega posameznika, ki bo kos vsem izzivom, ki jih prinaša življenje, se je porušila ravno v času, ki naj bi mu omo-

Zato je danes kriza veliko več kot le finančna, gospodarska, socialna, politična, moralna. Mislim, da imamo opraviti z novo antropološko krizo. Ko so v 20. stoletju veliki totalitarni sistemi poteptali svobodnega posameznika, ko ga v 21. stoletju latentno zaslužnjuje tehnologija, ki naj bi mu sicer služila, ter družbene strukture, ki so skoraj pripeljane do perfekcionizma, se vse bolj pozablja na človeka samega. Bolj kot kruh sodobnemu človeku manjka trdnejši obrazec vrednot. Le to mu lahko dá potrebno ‘moralno’ moč, da bo premagoval vsakodnevna tveganja. Znano je, kje lahko dobi po-

Foto: Nataša Pezdir

gočal največjo svobodo. Zdi se namreč, da človek še nikoli ni bil tako neboljten, kot je prav danes, ko je znanost najbolj razvita, ko je blaginja največja, ko je posameznik najbolj izobražen in omikan, socializiran in vključen v družbo, ko naj bi bil bolj zdrav in fizično odporen proti boleznim, ko naj bi bil ‘kompetenčno’ opremljen za svoje življenje. Pa je res? Bolj se zdi, da še nikoli ni bil tako neimun na neprijetne dražljaje iz družbe, še nikoli tako šibek, še nikoli tako nezaupljiv do znanosti, še nikoli tako osamljen in izključen. Še nikoli tako neboljten! Vsak dan ima na voljo sto priložnosti, pa jih ni mogoče realizirati.

moč, toda težava je v tem, da so danes tudi družina, Cerkev, država, mediji in druge institucije v vse večji krizi.

Naj zaključim z mislijo, da so večkrat spregledani pristni neposredni odnosi med ljudmi, ki se tako ali drugače tkejo v vsakodnevnom življenju. Ko prisluhnemo sočloveku, ga slišimo in z njim sočustvujemo, izmenjamo misel in besedo, se v tem procesu medosebnega stika napolnimo z neizmerno močjo in energijo, ki je v težavah lahko usodnega pomena. Torej ni vse odvisno od institucij, ampak tudi od nas, še zlasti kristjanov, ki svetu vsak dan prinašamo sporočilo Ljubezni. ■